

Tidsskriftet er Medlemsblad for „Naturhistorisk Forening for Jylland“, „Naturhistorisk Forening for Sjælland“, „Naturhistorisk Forening for Lolland-Falster“ og „Naturhistorisk Forening for Fyn“

• REDAKTION:

ALBERT JENSEN, SIGFRED KNUDSEN.

I KOMMISSION HOS P. HAASE & SØN, KØBENHAVN.

CLEMENSTRYKKERIET (C. REIMANN)

AARHUS 1934.

Jydsk naturvidenskabeligt Selskab

har til Formaal at virke for et arbejdende naturvidenskabeligt Institut og at støtte det naturhistoriske Museum i Aarhus, især ved at skaffe det naturvidenskabelige Tidsskrifter — f. T. 15 — som først cirkulerer til de Medlemmer, der ønsker det.

Selskabet modtager med Glæde Indmeldelse af alle naturvidenskabeligt interesserede.

Kontingentet er 10 Kr. aarlig, og Indmeldelse sker ved Henvendelse til Lektor *Mathias Møller*, Pontoppidansg. 24³, Aarhus.

Oversættelser

til Tysk. — *Korrespondance, Publikationer, Afhandlinger o. s. v.*

Translator P. Kaad, Brønderslev.

Guldsmedevandring over Bornholm.

Af P. Esben-Petersen.

At et Par Arter af vore større Guldsmede kan foretage Vandringer i saa uhyre Mængder, at Sværmene bliver som Skyer og kan dække for Solen, er kendt fra gammel Tid. Der foreligger Beretninger fra Sibirien, Europa og Nordamerika om slige Tog. En af de største Sværme blev iagttaget af Zoologen Dr. H. A. Hagen i Königsberg i Juni 1852, hvor Sværmen begyndte at drage hen over Byen Kl. 9 om Formiddagen og først hørte op henad Aften. Hagen anslog Sværmen til at være 20 m bred og af en Højde (Tykkelse) af 4 m. Den kom fra en Sø, som ligger en Fjerdingvej fra Königsberg, og Arten var *Libellula depressa*, en Art, som er vel kendt i Danmark.

At vi i Aar her i Danmark har haft en Guldsmedevandring, der med Hensyn til Størrelse og Varighed synes at kunne maale sig med de største, kendte Sværme, er meget interessant, og gennem følgende Linier skal det forsøges at give en Beskrivelse af Begivenheden, som har fundet Sted over Christiansø og Bornholm, navnlig den østlige Del af Øen. Men det ejendommelige her er, at der ikke er Tale om en enkelt Sværm, men om flere, og endvidere, at Vandringen ikke fandt Sted paa en enkelt Dag, men i Løbet af 3 Dage.

Den kendte Sommerfuglekender J. Chr. Jensen, Rønne, hvem jeg kan takke for alle Oplysninger, skriver: „Disse Dyr sværmede i Titusindvis over hele Bornholm den 7., 8. og 9. Maj.“

Det er ganske sandsynligt, at Sværmene kom fra Sydsverrige, hvor der i disse Dage maales en Temperatur paa 27°. De forskellige bornholmske Dagblade bragte overensstemmende Meddelelser om Fænomenet. Beretningerne fra Svaneke den 8. Maj lyder: „Kolossale Sværme af Guldsmede trækker ind fra Nord og forsvinder mod Syd. Det er saa store Sværme, at Luften til Tider formørkes af de store Insekter, hvis Flugt er lig Flyvemaskinens. Man hører en svag Brummen. Det ejendommelige Fænomen er iagttaget hele Formiddagen og varer ved endnu ved 2-Tiden. Det har saaledes varet i 4 à 5 Timer, og det kan fastslaaes, at der maa have været Millioner af Insekter i det store Træk.“ Endvidere: „Det oplyses i Eftermiddag yderlig, at Guldsmedene er set i lignende Mængder som i Svaneke helt til Brogaard i Østermarie, ligesom der er bemærket vældige Sværme i og ved Aarsdale og mindre Sværme endog inde i Almin-

dingen, ja selv henad Tingsted til. Ogsaa i og ved Rønne er der set en Del Guldsmede i Gaar og i Dag — dog langt fra i en saadan Udstrækning som her paa Svaneke-Egnen.“

I et andet Blad skrives fra Svaneke d. 8. Maj: „I de sidste Dage er der iagttaget en Mængde af Guldsmede paa Vej fra Nord til Syd. I Dag blev Sværmene tættere. Der var sikkert Millioner, og undertiden fløj de saa lavt, at Luften næsten blev formørket. Det saa ud til, at Dyrene var trætte; men de satte sig ikke til Hvile. Strømmen gik stadig Syd paa, og Sværmene kunde have en Bredde af en Kilometer.“ Fra Allinge meldtes ligeledes d. 8. Maj om store Sværme.

Takket være Hr. J. Chr. Jensen, som har sikret mig Eksemplarer af Sværmene ved Rønne og gennem Hr. Adjunkt Larsen, Rønne, ogsaa af Sværmene ved Svaneke kan det fastslaaes, at det drejer sig om Arten *Libellula quadrimaculata*, den Art, som hyppigst er iagttaget som dansende Sværme.

Det vilde være meget interessant at vide, hvorvidt Sværmene har naaet over Østersøen syd paa.

En sjælden Værtplante for Tøndersvamp *Polyporus fomentarius* paa *Populus virginiana*.

Af N. Fabritius Buchwald.

Ved Bjerregaard, der ligger ved Vejen mellem Sønder Kirkeby og Horreby paa Falster, har der i mange Aar staaet en Række

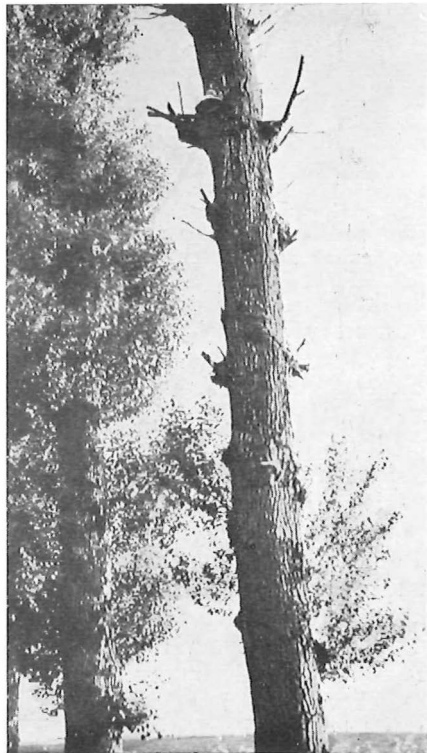

topstynede Kanadiske Popler — *Populus virginiana* —, hvis Stammer

Fig. 1. Den af Tøndersvamp stærkt angrebne Kanadiske Poppel ses i Billedes Midte. Juli 1933. A. Melgaard fot.

maalte indtil ca. 1 m i Diameter og havde en Højde paa godt 15 m. En af Poplerne mistede for knapt en halv Snes Aar siden Toppen under en Storm og viste siden da kraftige Tegn paa Svækkelse; kun de allernederste Sidegrene bar Blade (Fig. 1). — Der skulde imidlertid ikke hengaa mange Aar, før man fik en naturlig Forklaring paa Aarsagen til Træets Sygelighed. I Januar 1932 bemærkede nemlig Hr. Kommunelærer F. H. Møller og Hr. Bager Robert Hansen, begge Nykøbing F., et anseligt Frugtlegeme af Tøndersvampen, *Polyporus fomentarius* (L.) Fr., i omtrent 15 m's Højde paa Stammen. Nedenunder sad to mindre, endnu knoldformede Frugtlegemer, omtrent af Størrelse som et Barnehoved. Det store Frugtlegeme, der kort efter indsendtes til Landbohøjskolens plantepatologiske Afdeling, var over Middeltørrelse, idet det maalte $44 \times 28,5 \times 24,5$ cm. Formen var den sædvanlige typiske Hovform, som er saa karakteristisk for denne Svamp, navnlig naar den vokser paa Bøg; Farven mørkt askegraa, men Overfladen var ret „forvitret“ og tæt tilgroet med et Overtræk af epifytiske Grønalger og Likener. En Gren af Værten paa ca. 2-3 cm's Tykkelse var ganske omvokset af Svampen. Efter Tilvækstzonernes Antal, som er lidt vanskeligt at fastslaa med Sikkerhed paa Grund af Alge- og Likenbevoksningen, skønnedes Frugtlegemets Alder at være 3-4 Aar.

I Løbet af Sommeren og Efteraaret 1932 voksede de to knoldformede Frugtlegemer til og antog efterhaanden den typiske Hovform med skarp Hatrand. Farven var usædvanlig lyst askegraa, saa-

P. M. Ohrberg fot.

Fig. 2. Foroven paa Stammen ses et ungt, lyst askegraat Frugtlegeme af Tøndersvamp, udviklet i 1932. Juli 1933.

A. Melgaard fot.
Fig. 3. Unge knoldformede Frugtleger
af Tøndersvamp, udviklede i 1933, ses
paa venstre Side af Stammen. Juli 1933.

forskellige Medlemmer af ovennævnte naturhistoriske Forening fældedes Træet i Oktober 1933. Skønt Poplen fastgjordes med stærke Tove til Nabo-træerne, og der iøvrigt udvistes stor Omhu ved Savningen, var Stammen dog saa frønnet, at den under Fældningen knækkede over baade foroven og forneden, hvorved et Par af Frugtlegerne brækkedes af i Faldet. Det lykkedes dog at faa reddet et Par smukke Stamme-Triller paa ca. 75 cm's Højde, begge med paasiddende Frugtleger, som nu opbevares i den plantepatologiske Samling paa

ledes som man kan træffe den hos Tøndersvampens Birkeform. Det ene af Frugtlegerne ses øverst paa Fig. 2.

I 1933 fremkom yderligere et Par Frugtleger, som imidlertid aldrig naede ud over det knoldformede Stadium. (Fig. 3 og 4.) I Efteraaret 1933 besluttedes det nemlig at fælde hele Poppelrækken.

Da imidlertid Angreb af Tøndersvamp paa Kanadisk Poppel er en stor Sjældenhed, fik Lolland-Falsters naturhistoriske Forening udvirket hos Forpagteren af Bjerregaard, Hr. Rasmussen, at der vistes særlig Omhu ved Fældningen af den angrebne Poppel. Under velvillig Medvirkning fra

A. Melgaard fot.
Fig. 4. Nærbillede af de i Fig. 3 afbilledede unge Frugtleger af Tøndersvamp.
Juli 1933.

Landbohøjskolen. Med Undtagelse af en ganske smal Vedzone lige inden for Barken var det Indre af Stammen i hele dennes Længde saa frønnet og blødt, at man med den største Lethed kunde stikke en Stok langt ind i Veddet, medens Trillerne endnu var frisk fældede. Saafremt Barkringen ikke havde hindret det, vilde Stammen utvivlsomt være brudt fuldstændig sammen. Destruktionen er en typisk Hvidmuld.

Kort Tid efter fældedes ogsaa de øvrige Træer i Poppelrækken. Hr. F. H. Møller, som jeg iøvrigt skylder de fleste af de her gengivne Oplysninger, for hvilke jeg herved bringer ham min bedste Tak, har meddelt mig, at, skønt mange af Træerne havde Raaddenskab hist og her i Stammens Indre, viste ingen dog — ejendommeligt nok — Tegn paa at have været angrebet af Tøndersvamp. Der er ca. 1 km i lige Linie til nærmeste Skov med tøndersvampangrebne Træer, hvorfra det maa formodes, at Sporer er blevet bragt ved Vindens Hjælp, maaske ogsaa med Fugle.

Hovedværten for Tøndersvamp i Danmark er Bøgen; hyppigt træffes den dog ogsaa paa Birk, langt sjældnere paa andre Løvtræer. Der foreligger fra Forstander J. E. Lange, Odense, en ældre Angivelse om Angreb af Tøndersvamp paa Kanadisk Poppel i Danmark. Forfatteren til nærværende Artikel har tidligere^{*)} fremsat Tvivl om Rigtigheden af dette Fund, dels fordi det kunde tænkes, at der forelaa en Forveksling med den ret nærstaaende Fladtrykt Poresvamp, *Polyporus applanatus*, som er almindelig paa vore Landvejspopler, dels fordi der i den udenlandske Litteratur ikke synes at findes nogen Angivelse om *Polyporus fomentarius* paa Kanadisk Poppel. Efter at jeg har haft Lejlighed til at studere det oven for omtalte Fund af Tøndersvamp paa Kanadisk Poppel, stiller Sagen sig anderledes, og det er mig en kær Pligt at tilbagekalde den tidligere udtalte Tvivl.

Det er sjældent, man har Lejlighed til iagttagelse en saa kraftig og smukt udviklet Svampedestruktion hos Popler som den oven for skildrede, og man maa være de paagældende Medlemmer af Lolland-Falsters naturhistoriske Forening i høj Grad taknemlig for den Aarvaagenhed og Interesse, de har udvist ved at forhindre, at et saa sjældent patologisk Præparat fik Lov til at gaa til Grunde.

^{*)} N. Fabritius Buchvald: Tønder- eller Fyrsvampen. Dens Naturhistorie, Historie og Anvendelse. Medd. Foren. Svampekl. Fremme IV: 64. 1930.

Miner.

Af H. P. S. Sønderup.

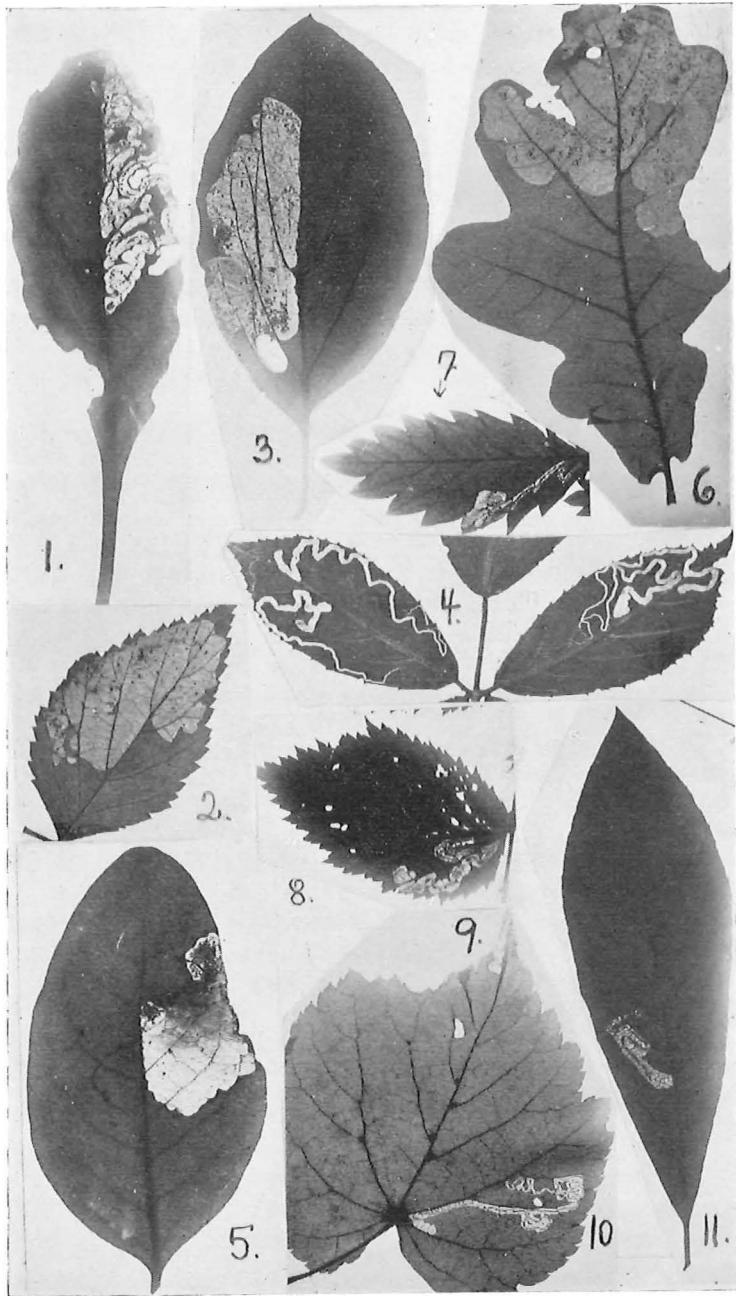
Eftersom det bliver vanskeligere og vanskeligere at finde noget nyt, naar man er ude paa sine Ekskursioner, er man tilbøjelig til med Aarene at søge nye Felter for sin Trang til at gaa Naturen efter i Sømmene.

Denne Trang har ført mig ind paa Studiet af de i høj Grad interessante Miner, som talrige Insektlarver danner ved at borttæde Bladgrøntet i Planternes Blade og derved frembringe mer eller mindre tydelige lyse Pletter eller Gange, der ofte er saa karakteristiske, at man alene af den tomme Mine kan bestemme, hvilken Insektart, der har frembragt den. Paa den anden Side er der ogsaa Miner, frembragte af forskellige Insekter, der er saa ens i Udseende, at vedkommende Minèrlarve maa klækkes, før man med Bestemthed kan angive Artsnavnet.

Ved Bestemmelse af mine Miner har jeg haft en uvurderlig Hjælp i Dr. phil. Martin Hering, der sikkert er Europas største Minespecialist, og som med største Elskværdighed har paataget sig at verificere mine Bestemmelser eller udfylde de Huller, der naturnødvendigt maa fremkomme i en Begynders Navnelister.

Flertallet af de Miner, der skyldtes Sommerfuglelarver, kunde jeg endda klare; men værre var det med de Miner, der skyldte Billelarver, Bladhvepselarver eller — navnlig — Fluelarver deres Oprindelse, men jo vanskeligere en Bestemmelse var, des mere spændende var det at finde ud af det — akkurat som at løse en indviklet matematisk Opgave. Dertil kommer endnu et Moment: mange Minèrlarver er inficerede med Snylttere, og det er vel nok spændende, naar man har sendt en saadan ukaldet Fyr ind til en Specialist, at gaa og vente paa, at man — som den blinde Høne — har fundet et Guldkorn. Det mislykkes ofte, men det sker

Mine af 1. Billen *Apteripeda arbutata* Marsch. i Blad af *Ajuga reptans* L. 2. Gangmine. 2. Bladhvepsen *Entodecta pumilus* Kl i Bl. af *Rubus idæus* L. Fladmine. 3. Fladmine med udskaaet ovalt Puppehylster af Sommerfuglen *Antispila pfeifferella* Hb i Bl. af *Cornus sanguinea* L. 4. Sommerf. *Nepticula aurella* F. i Bl. af *Rubus fruticosus* L. 5. Blæremine af Sommerf. *Perillia obscurepunctella* Stt i Bl. af *Lonicera periclymenum* L. 6. Billen *Orchestes quercus* L i Bl. af *Quercus pedunculata* Ehrh. 7. Gangmine af *Nepticula aeneofasciella* H. S. i Bl. af *Agrimonia eupatoria* L. 8. Gangmine af Sommerf. *Nepticula ulmaria* Wck. i Bl. af *Spiræa ulmaria* L. 9. „Ungdomsmine“ af Smf. *Roeslerstammia exlebensis* T. i Spidsen af Bl. af *Tilia parvifolia* Ehrh. 10. Gangmine af Smf. *Nepticula tiliæ* Frey i samme Blad. 11. Mine af Smf. *Nepticula salicis* Stt. i Bl. af *Salix cinerea* L.

ogsaa, at jeg klækker noget helt nyt. I Aar har jeg saaledes fundet en nov. sp., men det er en lang Historie. som J. P. Kryger kan fortælle meget bedre og interessantere om end jeg — og jeg haaber sikkert han gør det.

Det fortjener at bemærkes, at Dr. Hering har bestemt to af mine Nepticulaminer som hidrørende fra ikke-danske Arter, nemlig *lapponica* Wck. og *albifasciella* Hein.; den første paa Birk, den sidste paa Eg. C. S. Larsen har ganske vist *albifasciella* Hein., men kun som en Varietet af *subbimaculella* Hw., men Hering hævder, at det er to selvstændige Arter, endog med forskellige Miner, idet *subbimaculella*-Minen har en Aabning paa Undersiden til Udkastning af Ekskrementerne, medens denne Aabning mangler hos *albifasciella*. Hidtil har jeg ikke kunnet finde *subbimaculella*-Minen, men jeg haaber, hvis jeg ikke selv finder den, at en eller anden god Ven vil sende mig den.

Ved Bestemmelsen maa mange Forhold tages i Betragtning, saaledes Plantens Art, Minens Form og Gennemsigthed, Ekskrementernes Anbringelse, Larvens Udseende og Sædvaner, om den f. Eks. er i Stand til at skifte Plads fra et Blad til et andet etc. Enkelte Larver skærer sig et rundt eller ovalt „Hus“ ud af det Blad, de minerer i og lader sig, liggende inde i dette Rum dumpe til Jorden, hvor de tilbringer en kortere el. længere Hvileperiode, ofte en hel Vinter.

Til dem hører f. Eks. Smaasommerfluglene af Slægterne *Antispita* og *Heliozela* og Bladhvepsene af Slægten *Phyllotoma*; de to førstnævnte bruger baade Oversidens og Undersidens Overhud til deres Hus, medens *Phyllotoma*'erne kun bruger Bladets Overside, hvoraf de skærer et cirkelrundt Stykke til den ene Væg, medens den anden Væg bliver lavet af Spind, saaledes at Undersidens Overhud forbliver ubeskadiget. Det værste er, at disse Smaafyre er meget vanskelige at klække. De „gaar til“, som man siger, under Overvintringen.

Nu faar vi se til Foraaret, om det lykkes mig at klække en *Phyllotoma*-Art, som jeg allerede i flere Aar har fundet i stort Antal paa *Acer campestre* L, og som Hering formoder er en for Videnskaben ny Art. — Jeg vedføjer enkelte Fotografier af Miner.

Fortsættelse af „Botaniske Kauserier XX“ 1933, S. 3, 41 og 113. Af L. P. Lauritsen, Tranderup, Æro.

Nardus, Velluctendis kleffuer, Sputider, *Lotus hemeros*, *Trifolium oderatum*, Siutider — „var en mectig Vrt oc Lægedom for all Forgiff“. Planten er Bocks Siebengezeit, der ikke fandtes vild i Tyskland, men dyrkedes i Haverne, var stærkt duftende og havde purpurblaa Blomster. Det er vor *Trigonella Melilotus coerulea*, Siebenzeiten, der findes dyrket og forvildet i Sydtyskland og ogsaa er funden indslæbt hos os. Simon Paulli siger om den, at den kaldes Siu Tider, fordi „den Stund, den er grøn og gror, da forandrer den sin Luct siu Gange om Dagen, og paa Tysk kaldes den derfor Siebengezeit Kraut, saa som Kierlingerne om den snacke“.

Mærkeligt nok vil Olafsen have Smiths og Paullis' Plante gjort til vor *Melilotus officinalis*, som han mener har været dyrket i Haverne. Denne Plante kan dog næppe sætte modne Frø hos os og kan ikke godt tænkes at have været dyrket i 1500 Aarene. Den blev første Gang fundet i Danmark 1852.

Amur, *Lotus agria*, *Melilotum* er Stenkløver.

Aff de Erter Cicer kaldede — hvis „dyd oc krafft ere i alle maade sterckere oc krafftigere end rette Erter ere“ — er *Cicer arietinum* L., de saakaldte Bukkeærter, Tyskernes Kichererbse, der vel har været dyrket den Gang hos os, som den nu om Dage dyrkes forsøgsvis i Tyskland.

Fugle Erter, Orbos — „der saaes aff mange / til at giffve Queg oc Fæ aleniste“, men som „haffue alligeuel stor krafft oc dyd i Lægedommen / til atskillig breck oc brøst,“ — er Vikke.

Galte knappe, Made kjerne, Cyclamen, Panis terræ, Tyskernes Saubrot, der er „Suinenes Lægedom oc purgere sactelige baade offuen oc nedden“ — er *Cyclamen europæum*, Europæisk Alpeviol, der ifl. Simon Paulli dyrkedes i Haverne, og een Gang plantet kunde holde sig, naar den blev plantet i Skyggen.

Mægen oc deris Gress, *Sparganium*, *Gladiolus*, Bolon. — Stykket der hos Bock staar mellem Rør og Dunhammer, hedder der: „Von Riedt vnd Gras“, og omhandler Riedtgras, hvoraf den store Riedt med sine skarpe Sværblade og „Igelskolben“ er Dioscorides' „Sparganium“, den kaldtes ogsaa „Xiphidion“ eller „Gladiolum“ og „Bolon“, der ikke maatte forveksles med den rigtige Gladiolo eller Schwertel, vor Sværdlilie, den var god imod giftige Dyr Bid. Den lille Riedt, der ogsaa kaldtes Gramen, var bl. a. god mod Blæresten. Fredericie Udgaverne er gaaet om Bord

i Sværdlilie, men henviser iøvrigt til Gulstjerneerne. Bocks og Smiths Plante er dog Pindsvineknop, der i Aalborg Egnen kaldes Mægen. Stykket hos Bock omhandler desuden en Del Græsser, Star og Kogleaks, som udelades af Smith.

Rør, Calamus, Hirundo. Stykket hedder hos Bock: Vom Rhor, med Undertitel: Rhor / Grosz vnd gemein Bintzen / meer Linsen, og omhandler Tagrør, Sivarter og Andemad.

Dioscorides kalder alle Rør for Calmus — siger Bock — og det ved alle, at de vilde Folk bruger Rør til Tag paa deres Huse, og at de gamle brugte Rør i Medicinen.

Om Anvendelsen i Medicinen skriver Bock: De unge Øjne af Rørs Rod, stødt og paalagt som Plaster, trækker alle Spidser. Torne og Pile ud, — hvem der vil det forsøge, føjer han tvivlende til. Blandet med Eddike og paalagt, stiller det Lændesmerter og Smerter i de forrykkede Lemmer

Rhor / Grosz vnd gemein Bintzen / w

Kräft.

Kräft, S

Fig. 10. Tagrør („Calamus“) m. fl. Planter.
Af Bock's Kräuterbuch 1630.

(som Smith udtrykker sig: Samledis Ledemodernis som aff laue ere). Græsset eller de grønne skarpe Rørs Blade, stødt og paalagt, lædsker den vilde Ild og hvad der kommer af Hede. Sammenligner man Tekssten hos Smith, ser man, at denne er en fuldstændig Oversættelse af Bocks Stykke.

Man kan ikke godt være i Tvivl om, at Planten, her er Tale om, er vor Tagrør, og ikke Kalmus, hvad Bocks Billede da ogsaa viser. Her er endda ikke Tale om noget Erstatningsmiddel for den

rigtige Kalmus, der jo havde en hel anden Anvendelse, nemlig i Mavesygdomme og som Beskyttelsesmiddel mod Pest. Havde Smith søgt tilbage til Brunfels, var hans Calamus bleven til vor Gul Iris, som Brunfels mente kunde erstatte den rigtige Kalmus. At Fredericie Udgaven gaar om Bord i Kalmus er næsten en Selvfølge, skønt Kalmus ikke godt kunde være optaget i Smiths Urtegaardt, der udkom 1546, da Planten først kom til Mellemeuropa 1574, og saa varede det vel endda nogle Aar, inden den naaede til os. Og selv om man vil gøre gældende, at Kalmus i Virkeligheden er ældre hos os — og det har man virkelig gjort — kan Smiths Calamus dog ikke tages til Indtægt for denne Antagelse, hvad der tilstrækkelig tydeligt turde fremgaa af det foregaaende.

En anden Side af Sagen er, at den Kalmus, Smith fylder paa Syltekrukkerne, er virkelig Kalmus, nemlig Apotekernes tørrede Rodstokke, — dem man skulde passe paa, at de ikke var ormstukne og fordærvede. Smith havde jo et godt Øje til Apotekernes ormstukne Rødder.

Hvide Fioler som vaaxe i Becke er Vand Ranunkler. Bocks Stykke omfatter foruden denne Plante flere andre Vandplanter, f. Eks. Svømmende Vandaks. Alle blev de brugt mod Podagra.

Bede som vaaxer paa Enge, *Limonium*, *Beta praelensis*. Det paagældende Stykke hos Bock hedder Wisen Mangolt, *Limonium*. Der er intet Billede af Planten, men Beskrivelsen er tilstrækkelig tydelig, til at man kan identificere den. Bock skriver: Den vokser paa sumpede Enge og vaade Steder. Bladene staar 3 ved Siden af hverandre paa en rund, glat Stilk ikke uligt et stort Kløverblad. Urten bringer i Maj en Stængel, og paa den staar de hvide, sammentrængte Blomster ved Siden af hverandre, og disse er ganske uldede. — Man er ikke i Tvivl om, at Smiths Bede, der vokser paa Enge, er vor Bukkeblad. Planten findes ogsaa i andre Urtebøger omtalt under Navnet „*Limonium*“.

Knecké more røder, Kladre, Sison, Siser — hvis søde Rødder „oc deris Vrt er best til Mad at bruge først om Aaret oc tiene kræselige oc leckre Menniske saare vel“ — er en gammel Kulturplante, *Sium Sisarum*, en Art Mærke, der endnu træffes dyrket i Tyskland.

Hvide tydeløse, Huide Februarii Lilier, S. Dorothee Lilier, der „vaaxer op i Februarii Maanet / om S. Dorethis oc om S. Valentini dags tid / oc forgaa igen baade Vrterne oc Blomsterne / oc Frøet i Maymaanet“, er det ikke vanskeligt at identificere som vor Dorthealilie eller Vaar-Hvidblomme, *Leucojum vernum*.

Blaa tydeløse, *Bulbus vomitorius*. Bestemmelsen er her knap saa lige til. I Almindelighed bliver den identificeret som vor Tidløs, *Colchicum automale*, men Bestemmelsen lyder ikke særlig overbevisende, da Smith jo siger, at „si sidst i Februarii Maanet opuaaxe disse blaa Tydeløse / oc i Maymaanet forgaa de igien“. Det er jo tydeligt en Foraarsblomst, og Navnet, *Bulbus vomitorius*, peger heller ikke paa vor Tidløs, der jo altid hos de gamle er en „Colchicum“ eller en „Hermodactylus“. Men her hos disse finder man Navnet, *Bulbus vomitorius*, anvendt paa Drue Hyacint, hvis Virkning: at fremkalde Opkastning netop er overensstemmende med Smiths, „giøre at spy“. Antager vi, at det er denne Plante, kommer det ogsaa til at passe med, at det er en Foraarsblomst.

Gule Tydeløse, Gule Februarii Lilier. — „Huad disse Liliers naffn er paa latine / eller huad krafft oc dyd de haffue / er icke end fundet i lærde Mænds Bøger.“ Men med Hensyn til Bestemmelsen af Planten er der ingen Tvivl om, at den gamle Ejer af mit Eksemplar af Bogen fra 1600

Aarene har Ret, naar han tilføjer i Marginen: „*Pseudonarcises lutea*, Paaskelilie“. — Tidløs er iøvrigt et Navn, som hyppig brugtes af de gamle om en Del Planter, der blomstrer tidlig paa Aaret, f. Eks. var vor Tusindfynd en „Tidløs Vrt“.

Vibbende som kryber paa Jorden / eller Hourt, *Hedera terrestis*, Tyskernes Gundelreue. Med denne Læbeblomst indledes, som omtalt, de krybende og slyngende Planter. Planten er, som vi tidligere har omtalt, vor Korsknep og ikke nogen Vedbend.

Volubilis. Vilde Rosen, *Cisampelos*, *Funis arborum*, Tyskernes Winde — der er en „Vrt som løber op at Gerderne eller omkring Træene / haffuer huide Blomster / ere skabte lige

Fig. 11. Gærde-Snerle.
Af Brunfels Kräuterbuch 1546.

som Klocker“. Fredericie Udgaven gaar selvfølgelig om Bord i „Vilde Roser“, og Olafsen mener mærkelig nok, at Plantens Bestemmelse er usikker. Navnene: *Volubilis* og *Winde* bruges ellers overalt i Kräuterbuchs Literaturen om *Convolvulus sepium*, Gærde Snerlen. Smiths Karakteristik er desuden ikke til at tage Fejl af.

Store Skrepper, Tordonne Skrepper, Bardane, Lappa, Tyskernes Grosse Kletten — er, som vi tidligere har omtalt, den anden Art Følfod, der hos Brunfels gaar i Stedet for Bocks Pestilensurt. Planten er Stor Burre.

Vild Saffran, *Cnicus*, *Carthamus*, *Crocus hortensis*. — „De fattige forsamlе Blomsterne aff denne Safran / tørre oc støde dem / oc der met gjøre de deris Mad gul / oc er icke ilde gjort / Thi denne Safran bløder den haarde Bug“. — Planten er *Carthamus tinctorius*, Saflor, der dyrkedes i Haverne som Erstatning for den rigtige oc dyre Safran.

Den Tidzel som Klæde kardis met, *Cardus fullonum*, *Dispacum* — har dog neppe været dyrket hos os til Klædefabrikation, men vel i gammel Tid som Lægeplante og senere som Prydplante i Haverne. Det er den egentlige Kartebolle, *Dipsacus Fullonum*.

Sempertiners korns Tidzel / Mariæ Tidzel, *Carduus Mariæ* — *Carduus Marianus*, Marie Tidsel.

Cardobenedicta. — „Denne Vrt skal være først sendt Keyser Frederick aff Indiæ land / for it ærligt Skenck / der met hannem ocsaa giffuet tilkiende / om nogen iblant met brugede denne Vrt i sin Mad og Drick / hand skal beskermis for den store Hoffuetuerck / som offuen Øynene regerer / Monopagia oc Hermykrania kaldet“. — Det er *Cnicus benedictus*.

Den almindelige Tidzel / Hundrede hoffuet kaldet, *Eryngium*, er Mandstro.

For de gamle Navnes Skyld skal endnu tilføjes: Langfiende rod, Krage torn, Gede torn, Heste gilding, Tyskernes Ochsenbrech. — „Denne Vrt kinde Bønderne best / thi hun dem stor hinder gjør, naar de pløye deris Jord“. Planten, vor Krageklo, blev dog brugt i Medicinen, idet den „vdriffuer Stenen veldelige“.

I en tidligere Artikel har vi omtalt, at Smiths Skønne lystige ny Urtegaardt ikke blot var en Lægebog, men at den ogsaa var Syltebog, og at det, man syltede den Gang, ikke indskrænkede sig til de Ting, som vi nu sylter, men at en Mængde vilde Planter, der har medicinske Egenskaber, gik over i Syltekrukkerne. Vi omtalte der Eksempler paa mær-

keligt Syltetøj: syltede Gøgeurtrødder, Kodriver og Boraurt, og vi skal her supplere disse Eksempler for at vise, hvor indholdsrige Datidens Syltekrukker kunde være. — Selve Navnet Syltetøj kendtes iøvrigt ikke den Gang, men man brugte andre Navne, der ganske dækker over det samme.

Man lavede „Conserva“ af de friske Blomster, der blev hakkede og blandede med dobbelt saa meget Sukker eller Honning, hvorefter Blandingen henstilledes i et Glas mod Solen. Blev Blandingen kogt, til den havde faaet en passende Tykkelse, fik man „Electuarium“ eller, som det ogsaa kaldtes „Latværgæ“. Paa samme Maade kunde man lave Sirup, der dog ikke var saa tyk, men mere jævnflydende. Som Eksempler paa, hvilke Planter, man her kunde bruge, skal vi nævne: Blomsterne af Brunelle, Salvie, Pæon, Jordrøg, Jernurt, Lavendel, Isop, Rosmarin, Rose, Viol og Betonie samt Rødderne af Mandstro, Alant, Kalmus og Gøgeurt. Man lavede Electuarium af Bladene af Grønkaal, der var god imod Lungesot og Hoste, og man lavede Sirup af umodne Vindruer, af Syrer og af Malurt, og selvfølgelig anvendte man den Gang, som nu, de mange Bær- og andre Frugter til Syltning, men lad disse Eksempler være nok til at vise, med hvilken Ihærdighed Smith arbejder for at faa sine medicinske Plantestoffer ført over i Husmoderens Syltekrukker.

I Fortalen til Urtegaarden siger Smith: „Vil ieg oc met Guds hielp (foruden hues intet skeer eller retteligen fuldkommis) legge vind der paa / tid fra tid / at lære aff lærde Mænd / at kiende flere Vrter / oc saa in fremtiden forøge dette mit Arbeyde ydermere“. Dette Løfte indfrieede Smith 1557 med Udgivelsen af den tredie Urtegaard, der hurtig, samme Aar, efterfulgtes af den fjerde, „for Quindfolckernis og vnge Spædebørns Siugdømmer“ og femte, Lægebogen for „Bartskerrerne oc dem som ville læge ferske oc gamle Saar“.

Heller ingen af disse Lægebøger er originale, men Oversættelser fra Tysk. Saaledes er 3. Urtegaard en Oversættelse af Brunfels, Spiegel der Artzney og 4. af Rosslin, Der swangeren Frawen, medens den 5., Bartskærebogen, er en ordret Oversættelse af Italiere Lanfrancis Kirurgi, som 1552 forelaa i en tysk Oversættelse: Ein nützliches Wund Artzney Büchlein des Hochberümtten Lanfranci af Otho Brunfels, Frankfurt, 1552. Det er den sidste, der ligger til Grund for Smiths Oversættelse.*)

Bogen om Pest tillige med 3., 4., og 5. Urtegaard samt

*) Denne Oplysning er meddelt mig af Dr. med. Reichborn-Kjennerud, Halden.

„en liden Bog om Menniskens Vand“ udkom samlet 1557. Senere udkom det hele samlet i eet Bind med Titel: Henrick Smiths Lægebog. Meget udbredt blev Udgaven 1650, men helt op til vor Tid er Bogen udkommet, ganske vist i stærkt ændrede og forkortede — og det maa tilføjes — forvanskede — Udgaver, ja, endnu 1923 udkom i Aalborg en meget forkortet Udgave.

Det er, som før sagt, kun lidet man kender til Henrick Smith — Navnet staves meget forskelligt i de forskellige Udgaver: Smit, Smith, Smidt og latiniseret, Faber, — men det ved man, og det forstaar man, at han var en af disse villiestærke og evnerige Mænd, der i en Brydningstid under smaa og usikre Forhold, tagende Livet, som det nu engang former sig for ham, arbejder sig frem og paa flere Omraader sætter sig varige Minder i literære Frembringelser. Han udgiver to af Christiern Pedersens Skrifter, en Katekismus, Morten Luthers Fortaler til det gamle og ny Testamente, et Register til den hellige Skrift og flere Leksika. Men det var dog først med sin Lægebog, han skaber et Værk, der endnu — snart 400 Aar efter — ikke er glemt.

Ellers har Smiths Lægebog ned igennem Tiderne haft ikke faa Konkurrenter. Der var først Vennen og Medarbejderen, Christiern Pedersens „Nøttelige Legebog“ fra 1533, men den gjorde ham nu ikke stor Skade, den blev aldrig synderlig udbredt. Værre var Niels Mikkelsen Aalborgs „Medicin Eller Lægeboog“, der udkom lige hundrede Aar senere, 1633, og jeg er lige ved at tro, at denne Bog alligevel mere end Smiths blev Allemands-Lægebogen. Den var mere kortfattet og overkommelig end Smiths, og hermed hænger det vist ogsaa sammen, at de Eksemplarer, man finder rundt om i Hjemmene, er bundne ind, som de er, trods alle de manglende Blade, og at alle ledige Pladser er forsynede med Bibelsprog og Salmevers, medens manglende Blade i Smiths Lægebog omhyggeligt er afskrevne og bundet ind i Bogen, hvor de hører hjemme.

Halvandet Hundrede Aar længere ned i Tiden kommer C. E. Mangors „Land-Apotek til Landmænds Nytte“, der udkom i mange Oplag og sikkert var meget benyttet af de „kloge Mænd“. Ikke slet saa udbredt blev, J. Cl. Todes Oversættelse af Mellins „Nyttige Husmidler“, der nærmest skulde være et Supplement til den foregaaende.

Men endelig fandt de tyske Kräuterbücher, en miniature, Vej her til Landet, men de kunde jo ganske vist kun benyttes af dem, der forstod det tyske Sprog. Forfatteren heraf

Rembertus Dodonæus, hollandsk Læge og Botaniker, f. 1517 og død 1586 som Professor i Botanik i Leyden. Teksten hos Simon Paulli er væsentlig en Oversættelse fra Dodonæus.

Carolus (Charles) Clusius — fransk Botaniker f. 1526 og død 1609 som Professor i Botanik i Leyden. Bragte Kartoffelen til Tyskland og Østrig 1588 og giver 1601 en udførlig Beskrivelse af den. I hans Urtebog „*Rariorum plantarum historia*“ 1576 angiver han, at Kalmus kom til Wien 1574.

er i Besiddelse af en saadan fra 1744 med Beskrivelse af ikke mindre end halvsjette Hundrede Planter alle med Billeder og omtalende Plantens Navn, Skikkelse, Sted og Tid, Formering, Natur, Tilberedning og Nytte, forsynet med Registre samt en samlet Oversigt over Planternes Blomstringstid, og hvor og naar de forskellige Planter skal indsamles, — alt efter Stilen fra 1500 Aarenes Kräuterbücher, af hvilke den iøvrigt er en ren Oversættelse, noget forkortet og i mere beskedent Udstyr.

Der skulde ikke gaa lange Tider hen, før der opstod en ny Kreds af Kräuterbücher — fyldigere og med bedre Billeder, udgivet af Mænd, der dyrkede det medicinske Studium, for hvilket Botaniken gennem lange Tider blev en lydig Tjener.

Den ny Kreds af Urtebogsforfattere, for hvilke Dodonæus og Clusius danner værdige Repræsentanter, naede dog aldrig som „Botanikens Fædre“ at gøre deres Bøger til Menigmands Eje.

Ogsaa disse fik dog deres danske Fortolker i den medicinske Professor, Simon Paulli, hvis Pragtværk, „*Flora danica* eller den danske Urtebog“, med en Rigdom af gode

Simon Paulli.

Billeder og med Beskrivelse af Planterne, dog aldrig som Smiths Bog — den danske Tragus, som man har kaldt den — naaede ud til den jævne Mand. Han har vel næppe forstaaet Beskrivelserne, og Bogen var vel ogsaa for dyr og for omstændelig. — Men Smiths Planter — uden Beskrivelse — og hans Anvendelse af dem i Sygdom og til Fest og i den daglige Lægekunst — det forstod man, det var lige til i Kontakt med Tidens Krav.

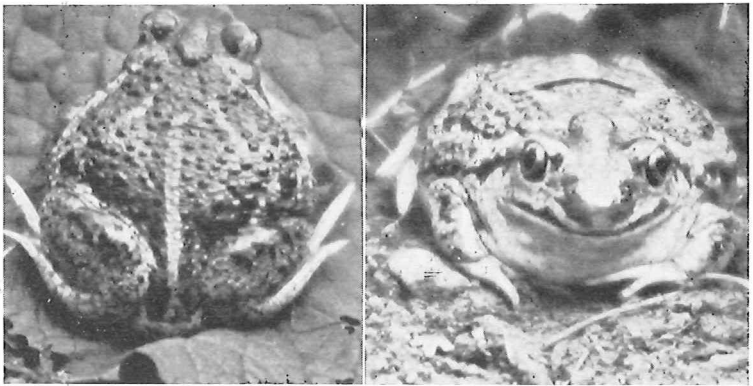
Løgfroen i Sønderjylland.

Af Erna Mohr, Det Zoologiske Museum, Hamburg.

De fleste Findesteder for *Pelobates fuscus* er ikke blevet bestemt efter det voksne Dyr, men efter den kæmpemæssige Haletudse, som kan blive indtil 17 cm lang. Hunnen er ret ligeglad med, hvor den gyder sine Æg og kan endog undertiden vælge større Regnpytter, i hvilke Haletudserne — hvis de da overhovedet udklækkes — snart gaar til Grunde ved Udtørring. Man støder sjældnere paa voksne Dyr; de er meget sky, færdes hovedsagelig om Natten og graver sig hurtigt baglæns ned i Jorden, hvis de bliver forstyrrede.

Løgfroen er kendt fra flere af de danske Øer, fra Jylland foreløbig kun fra Nørrejylland. Jungersen (Danmarks Fauna 1907) nævner fra Jylland: Askov, flere Steder i Omegnen af Horsens, Skanderborg og Randers; endvidere Ranum ved Løgstør. Haas (Miskendte Dyr 1926) tilføjer Brønderslev i Vendsyssel. Alligevel skriver Spärck („Nordens Dyreverden“ 1928: „I Jylland dog ikke nordligere end Løgstøregnen“.

Medens der forelaa et stort Materiale fra Holsten, var den eneste Lokalitet Nord for Ejderen ved Flensburg, den, hvor Dr. W. Emeis fandt en Haletudse paa 15 cm i en Dam i Marienhölzung XI. 1924. Den 11. VIII. 1933 fandt Wilh. Wolf-Bredstedt et voksent Dyr paa Bordelum Hede; Findestedet er ganske vist Syd for Flensburg, men er interessant paa Grund af sin vestlige Beliggenhed. Derimod indtog et Dyr, som i mere end tre Aar har levet i et

Fot. E. Mohr.

Fig. 1. Løgfro fra Gaardsblok, bagfra; mellem Øjnene ses Hjælmen. Bemærk den typiske Rygtegning.

Fig. 2. Forfra; man ser tydeligt Hjælmen paa Baghovedet og ligeledes de lodrette Pupiller.

Terrarium hos mig, en fremskudt Post. Det blev fundet i VII. 1930 af Hans Schmidt paa en Mark i Gaardsblok ved Løgumkloster. Skønt det allerede dengang var et ældre Dyr, er det dog stadig (Slutningen af XI. 33) saa rask og sundt, at det i Modsætning til sine Terrariefæller endnu ikke har besluttet sig til at gaa i Dvale. Düringen (Deutschlands Amphibien und Reptilien 1896) og flere senere Forfattere (der delvis citerer ham ordret) siger om Hovedet hos *Pelobates*: „... der hintere Teil längs seiner Mitte durch eine bald mehr, bald weniger wulstige, höckerige oder fast helmartige Auftreibung ausgezeichnet, die mit einer sehr dünnen und straff anliegenden, bei alten Tieren gewöhnlich rauhen oder gekörnten Haut bedeckt erscheint“. Paa Foto-

Fot. E. Mohr.

Fig. 3. Løgfrø fra Gaardsblok, fra Siden.

grafiet, der blev taget i VIII. 30, fra Rygsiden af det førstnævnte Dyr, er den temmelig kraftige Hjælm allerede tydelig at se; ligeledes ses den forfra, men mindre fra Siden. Nu er Hjælmen vokset stærkt og tydelig at se fra alle Sider. Paa Overfladen findes der en Mængde Ophøjninger som smaa Skumblærer ved Siden af hinanden, saaledes at det hele minder om en Dru eklase.

I Følge Düringen bliver Løgfrøer først kønsmodne i det fjerde Foraar, naar de er 50—60 mm lange, hvad nævnte Eksemplar sikkert allerede var ved Ankomsten; Hjælmens Ophøjninger fastslaar, at Dyret allerede dengang maa have været mere end fire Aar gammelt. Da det nu allerede har levet over tre Aar i Fangenskab, er det mindst otte Aar, sandsynligvis mere. Der synes hidtil intet at være kendt om Løgfrøens Levealder.

Løgfrøerne er ikke saa sjældne som man skulde tro efter det Antal, hvori de er fundne. Hos os i Ahrensburg (Hol-

sten) falder der meget regelmæssigt hvert Aar nogle Dyr ned i Lyskasserne, som de ikke kan komme op af igen. Sandsynligvis vil Dyret kunne findes overalt i Slesvig og Jylland.

A. C. Jensen-Haarup.

Et Mindeord.

Paa den sidste Dag i Januar døde Entomologen, Lærer A. C. Jensen-Haarup, som Følge af en vidt fremskreden Aareforkalkning.

Med ham forsvinder én af de Gamle, der betød noget inden for den entomologiske Videnskab — ikke blot herhjemme, men ogsaa internationalt.

Han var „Flora og Fauna“s Stifter, og talrige fortræffelige Artikler foreligger fra hans Haand.

Han ejede en fortræffelig Stil og forstod at opflamme Kærligheden til Naturen. Videnskabeligt set var han den sikre Systematiker, hvis Arbejder vil staa til sene Tider.

Hans fremragende Evne til at illustrere Stoffet er velkendt, og talrige smukke Figurer i vore Haandbøger og i videnskabelige Fagskrifter vidner derom.

Han foretog flere store Forskningsrejser, hvorfra han hjembragte adskillige for Videnskaben nye Arter inden for de forskellige Insektordener — navnlig gav hans bekendte Ekskursioner i Andesbjergene, omkring Provinsen Mendoza, forbavsende Resultater.

Som Menneske var Jensen-Haarup maaske lidt for sig selv — som Ven og Entomolog var han ypperlig, og vi, der kendte og forstod ham, mistede i ham en Kammerat, der ikke let kan erstattes. Æret være hans Minde!

Randers, Febr. 1934.

Hj. Ussing.

Har vi sentblomstrende Former af Eng-Gøgeurt (*Orchis latifolia* L. coll.) i Danmark?

Af P. Kaad.

Da jeg i Fjor (1933) efter Opfordring fra Hr. Wiinstedt lovede at sende forskellige Former af Eng-Gøgeurt (*O. latifolia*) til en hollandsk Botaniker, Hr. P. Vermeulen, Amsterdam, som særligt interesserede sig for Dactylorchideer (Grup-

pen med haanddelte Knolde), mente jeg, at det vilde være en let Opgave. — Jeg troede at kende i det mindste eet Findested her i Omegnen af Brønderslev (Vendsyssel), nemlig en Moseeng ved Grindsted Plantage.

Uheldigvis var denne Eng i Vinterens Løb blevet omdannet til en velfriseret Park med stor Ørreddam netop dér, hvor mine Orchideer havde været, — og andre Steder var det mig ikke muligt at finde den egentlige Eng-Gøgeurt (Kødfarvet Gøgeurt, *O. incarnata*, var der nok af i mindst to Farvevarieteter, ligeledes af Plettet Gøgeurt, *O. maculata*).

Til alt Held havde en planteinteressert Gymnasieelev, Helge Mølgaard, Brønderslev, Aaret før i sin Have indplantet nogle uplettede Eksemplarer af „Eng-Gøgeurt“, men kunde ikke huske bestemt, om de stammede fra Grindsted Mose eller fra andre Steder i Omegnen. — Disse Planter fik jeg Lov til at sende til Hollænderen, som til min store Forbavselse betegnede dem som „sehr wahrscheinlich eine *O. praetermissa*-Form“.

Nu er *O. praetermissa* Druce en forholdsvis „ny“ Art, opstillet 1913, men som vesteuropæisk eller atlantisk Art kunde den jo tænkes at forekomme ogsaa i Danmark, maa ske i Jylland.

I sin Afhandling om *Orchis praetermissa* og *Orchis latifolia junialis* (i „Nederlandsch Kruidkundig Archief“, Deel 43, 1933) skriver Hr. Vermeulen meget forsigtigt, at mine Eksemplarer mindede ham stærkt om *O. praetermissa* („deden mij wel sterk aan *O. praetermissa* denken“).

I England skal *O. praetermissa* være den mest almindelige Gøgeurt — i Holland blev den fundet første Gang i 1917, og i Frankrig forekommer den med Sikkerhed. Derimod har den (vistnok) hidtil ikke været fundet i Tyskland og Skandinavien.

Vor almindelige Eng-Gøgeurt er sandsynligvis den tidligt-blomstrende Maj-Gøgeurt, *O. latifolia majalis* (Kittel). Men Hr. Vermeulen har opstillet en ny Varietet, *O. latifolia junialis*, der ligesom *O. praetermissa* blomstrer ca. en Maaned senere.

Denne Varietet har ringformede Pletter paa Bladene og er vistnok ligeledes en vesteuropæisk Plante; den kunde muligvis ogsaa forekomme i Danmark, selv om min Jagt paa den hidtil har været forgæves. Ældre Herbarieeksemplarer er vanskelige at bestemme nøjere (Pletterne forsvinder ofte); men jeg har alligevel — til Brug for Hr. Vermeulen — faaet oplyst, at der i Botanisk Museum, Kbhvn., findes baade plettede og uplettede Eksemplarer af *O. latifolia* fra forskellige Findesteder i Danmark (meddelt af Hr. Magister K. Gram og Hr. Wiinstedt).

Med Benyttelse af Hr. Vermeulens Tabeller skal jeg opstille en Nøgle over de hulstængede Dactylorchideer:

- 1) Bladene for det meste plettede, de nederste bredest paa Midten 3
Bladene uplettede..... 2.
- 2) Læben smal, med Linie tegning, stærkt tilbagebøjet, Bladene bredest neden for Midten, lysegrønne. Paa meget fugtig Bund.... Kødfarvet Gøgeurt, *O. incarnata* L. Læben bredere (10-12 mm), ikke tilbagebøjet før efter endt Blomstring, med Prikker og Striber, Bladene bredest paa Midten, altid uplettede, Blomsterfarven lyslilla..... *Orchis praetermissa* Druce
(NB. Uplettede Eksemplarer af *O. latifolia majalis* er i Reglen af blomstrede, inden *O. praetermissa* begynder.)
- 3) Bladpletterne ikke grønne i Midten; Læben med forholdsvis stor fri Midtflig, mørklilla. Blomstrer tidligst af alle Gøgeurter. Enge og Moser..... Maj-Gøgeurt, *O. latifolia majalis* (Kittel)
Ringformede Pletter paa Bladene (grønne eller lysere i Midten). Læben med lille Midtflig, lyslilla. Blomstrer sent (Juni-Juli). Sumpede Enge og Moser...
Orchis latifolia junialis (Vermeulen)

I Juni og Juli modtager jeg gerne levende Materiale til Sammenligning med hollandske Eksemplarer (udplantede i Haven); eventuelt skal jeg videresende tvivlsomme Eksemplarer til nøjagtig Bestemmelse.

Til Slut en Oversigt over Blomstringstiden. Datoerne er efter Vermeulen og gælder saaledes for Holland. For Danmarks Vedkommende skal Blomstringstiden maaske forskydes otte Dage til højre:

Maj	Juni	Juli
<i>O. latifolia majalis</i>		
----- ----- -----		
$10/5 - 10/6$		
<i>O. incarnata</i>		
----- ----- -----		
$25/5 - 25/6$		
<i>O. praetermissa</i>		
----- ----- -----		
$10/6 - 10/7$		
<i>O. latifolia junialis</i>		
----- ----- -----		
$10/6 - 10/7$		

Brønderslev, 7. Jan. 1933.

Mindre Meddelelser.

Ny dansk Sommerfugl, *Pyrausta nyctemeralis* Hb.

Et Eksemplar af denne Pyralide tog jeg $\frac{4}{7}$ 1932 ved Bryrup, Syd for Silkeborg. Den fandtes ikke i C. S. Larsens Fortegnelse fra 1927, og Hr. Larsen har meddelt mig, at Arten er ny for Danmark.

I Spuler: Die Schmetterlinge Europas (II, S. 237) anføres den fra Tyskland, Svejts, Ungarn og det nordlige Europa, lokal og sjælden; i Juni, Juli. Den (ubeskrevet) Larve paa *Vac. myrtillus*.

P. nyctemeralis Hb., Bryrup 1932.

W. Petersen (Lepidoptera-Fauna von Estland, S. 410) skriver, at den forekommer i Naaleskove, ikke hyppig, Slutningen af Juni til Midten af Juli. Varierer temmelig stærkt med Hensyn til den hvide Tegnings Udstrækning.

Mit Eksemplar, der desværre er noget affløjet, ligner ganske Figuren hos Spuler (Taf. 81, Fig. 63).

Sommerfuglen, der — som Fotografiet viser — i Tegnning flygtigt kan minde om *A. marginata* L., skal vel søges i Naaleskove med *Vac. myrtillus*.

Ejvind Kjær.

Fejltagelser. Det er flere Gange hændt, at jeg har faaet en af de store Vandkalve leveret i en Æske med den Besked, at den var fundet i et Gartneri ved Siden af et Drivhus om Morgenen. Disse Vandkalve maa have set Drivhusets Glasflader oppe fra Luften om Natten og har antaget dem for Vand. Under Nedflyvningen er de saa tørnet mod Glasruderne og faldet ned ved Siden af Drivhuset. — Nogle Skovgæster havde slaaet sig ned ved et Bord og bredte en Dug over det. Næppe var det sket, før en stor Vandkalv, som oppe fra Luften maa have set den hvide Flade og antaget den for et Vandhul, med et Klask havnede paa Dugen!

I en med Cementfliser belagt Skolegaard fyldt med ca. 300 legende Drengene fløj en af de store Guldsmede (*Æschna*-Art) omkring med nedadbøjet Bagkrop, stadig med denne berørende Cementen som for at aflægge Æg. Den maa jo have antaget den solbeskinnede Cementflade for Vand. Drengene var den ikke i mindste Maade bange for; den passede blot paa at benytte Lejligheden, naar der blev en aaben Plads imellem dem.

Sigfred Knudsen.

Et klatrende Pindsvin?

Tirsdag d. 13. December meddelte Hr. Seminarieførstander H. Haar mig, at hans unge Pige, da hun var ved at pudse Vinduer, havde set et Pindsvin højt oppe i et Rosentræ. Overbevist om, at det ikke var noget helt almindeligt Syn, skyndte jeg mig, saa snart Frihedens Time slog paa Seminariet, at sætte Kursen mod Førstanderens Bolig for at se Fænomenet. — Og virkelig, højt oppe paa en Syd væg, paa et mod Øst rettet Karnapfremspring, hvor kun Rosentræernes nøgne Grene og en bar Vedbendgren strakte sig op, laa ganske aabenlyst det lille Kræ. Enten er det i sin Ungdoms Overmod klatret op langs Muren ad den torneklædte Vej, eller ogsaa har det udført sine gymnastiske Øvelser paa et mere farbart Frugttræ, hvis korte Stamme et Stykke oppe sender et Par vandret liggende Grene over mod det fremspringende Vægstykke, hvor Pindsvinet har søgt det aabne Skjulested for Vinteren. Maaske har Grenene været dækket af Blade, da det bestemte sig for en Vinterlejlighed i 3 Meters Afstand fra Jorden. Da jeg saa Pindsvinet, var Boet ubeskyttet og bestod kun af et Par Grene, der krydsede hinanden i Vertikalplanet og støttede Pindsvinet fortil, og et andet Par, der dannede Kors i Horisontalplanet og udgjorde det luftige Gulv; et Par forholdsvis svære Grene flankerede Dyret, hvorimod Bagenden, der vendte bort fra Væggen, kun støttedes af en enkelt tynd Kvist.

Da det havde frosset ikke saa lidt — i hvert Fald 9 Grader — var jeg lidt i Tvivl, om jeg skulde gribe ind i Pindsvinets Arrangement for at skaffe det et varmere Opholdssted. Jeg gjorde det imidlertid ikke; og det havde sikkert ogsaa været for sent; for, til Trods for, at det ikke senere frøs saa haardt, viste det sig i Februar, at Pindsvinet

hadde maattet bøde med Livet for sin Letsindighed. — Er det almindeligt, at Pindsvinet klatrer saa højt og udsætter sig for saa kraftig en Afkøling, eller er det en ung, eventyrlysten Skabning, der har luftet sin Udlængsel og derved er kommet paa en farefuld Afvej?

Ebba Jensen.

En ny Slørvingeslægt fra Bornholm. Sommerfuglekenderen J. Chr. Jensen, Rønne, som har bidraget saa overordentlig meget til vort Kendskab til Bornholms „netvingede“ Insekter, har i Aar været saa heldig at tage en ♀ af *Capnia nigra* Pict. ved Blykobbeaa den 2/5, 1934.

Det er første Fund af denne Slægt paa Bornholm. I øvrigt er Slægten kun kendt fra nogle faa Lokaliteter i Jylland.

P. Esben-Petersen.

Guldpirolen, *Oriolus galbula*. Da jeg mener, at det er ret usædvanligt at træffe Guldpirolen her i Landet ved Nytaarstid, kan følgende maaske interessere de af „F. & F.“s Læsere, som ikke holder „Dansk Jagttidende“. I nævnte Blad fortæller „Kragejægeren“ om en mærkelig Fugl, han har iagttaget, og som han beskriver saaledes: Paa Størrelse med en Solsort, brandgul med sorte Vinger og en lille gul Plet paa Vingerne og temmelig stort Næb. Altsaa utvivlsomt en Guldpirol; men da denne jo normalt forlader os i September, er det vist temmelig enestaaende at træffe den her

ved Nytaarstid. Skulde det være det milde Vejr, der har lokket den til at blive? Lokaliteten, hvor den er set, er Lille-
ring ca. 13 km Vest for Aarhus. *K. Lemvig-Hammer.*

Sommerfuglen *Anarta cordigera* er taget i stort Antal ved Ringkøbing i Dagene 25.-30. Maj 1933 af P. Bangsgaard, der meddeler, at Artens Flyvetid efter hans Mening er meget kort. D. $\frac{25}{5}$ toges 4 Stk., d. $\frac{27}{5}$ toges den i stort Antal, d. $\frac{28}{5}$ - $\frac{30}{5}$ toges nogle faa Stk., men allerede Dagen efter var der ingen. Sommerfuglen flyver om Dagen omkring blomst-Tranebær og er da let at fange.

Sfr. Knudsen.

En Storkehistorie. Paa en Gaard v. Hinnerup N. f. Aarhus hørte Ejeren en tidlig Morgen i Maj, at der blev banket haardt paa et Vindue i Kælderen; han stod dog først op, da Bankningen blev voldsommere, og han saa da, at Larmen stammede fra, at en Stork udkæmpede en drabelig Kamp med sit eget Spejlbillede. Kampen endte med, at Ruden knustes og at Storken flygtede ved den uventede Afslutning paa Kampen. Helt slaet af Marken har Storken imidlertid ikke følt sig; thi de følgende Morgener gik den løs paa 4 andre Ruder med samme Resultat som første Gang, kun at den nu syntes at være bleven klar over, at „Modstanderen“ først forsvandt, naar Ruden blev knust; thi den flygtede ikke som første Gang. Nu fandt Ejeren imidlertid, at det var paa Tide at gribe ind, om han vilde redde de øvrige Kældervinduer, hvorfor der blev hængt Gardiner for Vinduerne, saa Storken ikke mere kunde spejle sig i dem.

Sigfred Knudsen.

Monstrøse hvide Anemoner. Anemoner med den Misdannelse, der benævnes Fylloidi, fandt jeg for første Gang i 1918 i en Skov ved Taastrup Sø, der ligger et Par Mil Vest for Aarhus. I de forløbne Aar har jeg hvert Foraar undersøgt det paagældende Sted, der ligger ca. 10 m fra Søbredden. Hver Gang fremkom der misdannede Anemoner, i de senere Aar endda i stigende Antal.

Til Trods for de mange Overgange kan man saa nogenlunde skelne mellem to Stadier, nemlig:

1. De omdannede Støvbærere har hovedsagelig Karakter af Bløsterblade.

2. Støvbærerne er saa godt som alle omdannede til alm. Løvblade.

Da Stedet til Dels er bevokset med tæt Krat, vil det forhaabentlig være muligt at iagttage Anemonerne dør i mange Aar endnu.

Stjer pr. Hørlev.

T. Terp,
Trafikassistent.

Stauropus fagi Linn. Af denne sjældne Sommerfugls højst aparte Larve bragte en Dreng mig i Eftersommeren 1933 et Eksempplar, som han havde taget i en Have i Oldrup. Kort efter Modtagelsen forpuppede Larven sig mellem et Par Bøgeblade, og tidlig det paafølgende Foraar fremkom Imago, en Hun, som faa Dage derefter døde efter at have aflagt en hel Del Æg.

P. M. Pedersen.

Papilio Machaon Linn. (Svalehale). I Begyndelsen af September i Fjor modtog jeg et levende Eksempplar af denne smukke Sommerfugl, taget i Oldrup.

Oldrup pr. Hundslund, 30. Maj 34.

P. M. Pedersen.

Forekommer Orchis Fuchsii i Danmark? Plettet Gøgeurt optræder i to tydeligt adskilte Former; den ene med 3 omtrent lige store Læbeflige, i Skove paa kalkholdig Jord (*O. Fuchsii* = *O. maculata* L) — den anden med meget lille Midtflig paa Læben, paa Heder og i Moser (*O. maculata* (L) *subsp. helodes* Cam.). Den sidste er alm. i Nordjylland. Jeg modtager gerne Oplysninger om den første (til Brug for Gøgeurtspecialisten S. Vermeulen, Amsterdam).

P. Kaad, Brønderslev.

Foreningsmeddelelser.

Naturhistorisk Forening for Lolland-Falster.

²¹/₂ holdtes Generalforsamling i Maribo. Beretning og Regnskab godkendtes. Bestyrelse og Revisorer genvalgtes, og der vedtoges Ekskursioner for 1933.

Derefter samledes ca. 40 Deltagere til et fælles Kaffebord i Anledning af Foreningens 25 Aars Jubilæum. Der holdtes mange Taler, og de tre Stiftere, Lærer Ludvig Saunte, Maribo, Overlærer Rendrup og Lærer L. Kring, Nykøbing, fik overrakt smukke og værdifulde Gaver. Foreningen staar ved Jubilæet med et større Medlemsantal end nogen Sinde tidligere, ligesom dens Ekskursioner har vundet særdeles god Tilslutning. Hilsener blev sendt til Medstifterne, pens. Amtsforvalter Holch og fhv. Dyr læge Koch.

¹⁴/₅. Foraarsekskursion til Flintinge Egnen. — Paa Gr. af Regnvejrn kun 7 Deltagere, der studerede Foraarsfloraen paa Markerne og i Sønderskoven. 4 Deltagere fortsatte i Købmand V. Sidenius' Bil til Frejlev Skov, hvor talrige Oldtidsmindesmærker besaas. Der fandtes desuden Kodriver-Krydsningen *Primula elator* × *vulgaris*.

¹¹/₆ til Bjernæs Hyllekrog.

Syd for Bjernæs saas Kantbælg og en Høgeurt, der endnu var uudviklet. Lærer S. M. Rasmussen hentede den senere, og det var, som han ogsaa formodede, Eng-Høgeurt. Paa Hyllekrog var det især det rige Fugleliv, der interesserede. Der saas: Gravand, Krikand, Skeand, Graaand, Skallesluger, Stor Kobbersnepe og ca. 25 Brushøns paa en Legeplads.

^{2/7}. Møens Klint. I Biler tog man over Stubbekøbing til Klinten. Malakologerne lededes af Hr. cand. pharm. Schlesch. I Jydelejet fandtes Horndrager (*Anacamptis pyramidalis*) flere Steder. Der sejledes til Sommerspiret. Den sædvanlige Flora fandtes. Senere kørtes til Høvblege (Kongsbjerg). Det viste sig, at Østrigsk Hør og særlig Bibernelle bredte sig. Den sidste er en Karakterplante paa Bakketoppene ned til de dyrkede Marker. Nord for op mod Skoven var Masser af Segl-Sneglebælg (*Medicago falcata*).

^{26/8-27/8} til Nordsjælland. Godt 20 Deltagere tog Lørdag Eftermiddag med en Times Forsinkelse v. Gaabense Nord paa. Over Næstved kørtes til Herthadalen v. Lejre, hvor medbragt Aftensmad spistes. Turen gennem Hornsherred og videre til Hillerød blev paa Grund af Forsinkelsen mindre nydelsesrig. Næste Morgen sluttede 5 Københavnerne med Lederne, Professor J. Lindhard og Konservator K. Wiinstedt sig til. Ved Helsingør gjorde Motoren i den store Bil Strejke, og Passagererne fik ikke meget ud af Formiddagsturen fra Sandkroen over „Sandene“ ned mod Arresø. De mere heldige saa her bl. a. *Juncus nodulosus* Whbg og *J. capitatus*, Fin Siv, Kребseklø, Pilledrager og Bølle-Arterne.

Efter Frokost i Sandkroen tog en Del til Tisvildeleje og gik tilbage gennem Plantagen. Nogle tog til Tibirke Mose og fiskede Skaldyr og en Del gik op i Plantagen. Ved Ruinen saas Klitrose og Blank Rose (*R. lucida*). I Plantagen Knærod og Klokke-Vintergrøn (*Pirola media* Siv.).

Fra Tisvilde medbragtes Myreløvelarver.

Efter Middag i Frederiksværk kørtes der hjem over Roskilde-Køge.

L. Kring.

S v a m p e f u n d. — I. Tisvilde-Ekskursionen. Under Opholdet i Hillerød bemærkede jeg paa Jægerbakken i Græsplænerne de samme ejendommelige, nøgne, bugtede Gange, som Prof. Kolderup Rosenvinge i Bot. Tidsskrift, 42. Bind, p. 217-231, har gjort Rede for, og som skyldes Kæmpe-Tragthat (*Clitocybe gigantea*), en Svamp, der intet har med Stor Tragthat (*C. geotropa*) at gøre. Der var 2 Frugtlegemer fremme, og i Jorden saas hvidt Mycelium. Græsset var helt borte paa en længere Strækning i ca. 1 Alens Bredde. Det saa ikke videre kønt ud, og desværre er der vel ingen Mu-

lighed for, at Sygdommen fortager sig lige straks. Et saadant Angreb kan vare i en halv Snes Aar. Er der mon nogen, der kan oplyse, hvornaar Svampen begyndte at danne sine Gange? Paa en Spadseretur gennem Tisvide Hegn fra Fiskerlejet i lige Linie forbi Asserbo til Sandkroen bemærkedes en 20-30 Arter Svampe. Takket være Mosbunden havde de egentlige Jordsvampe klaret sig i Tørken. Min Interesse var mest henvendt paa Skørhattene, af hvilke jeg indsamlede følgende:

Blodrød-Skørhat (*Russula sanguinea*), Velenowsky's Skørhat (*R. Velenowskyi*), Quelets Skørhat (*R. Queletii*), Ilde-lugtende Skørhat (*R. nauseosa*), Giftig Skørhat (*R. emetica*), stor Form, Sortagtig Skørhat (*R. densifolia*) og Spise-Skørhat (*R. vesca*).

De 4 førstnævnte blev tilsendt J. Schäffer, Potsdam. — *Russula Velenowskyi* er en Birkesvamp, der slet ikke er sjælden paa Lolland-Falster, saavel i Bøgeskove (med Birk) som i Birkemoser (f. Eks. Virket Lyng).

II. Svampeekskursionen til Flintinge Byskov d. ⁸/₁₀ 1933. Det havde været tørt Vejr, og man var forberedt paa et ringe Udbytte. Alligevel var mødt ca. 30 Deltagere. I Rutebil transporteredes Selskabet til Flintinge Byskov, Øst for Hardenberg. Her gik man fra Skovfogedboligen mod Vest forbi Jættestuen gennem Bøg og Gran og derefter i en Bue mod Syd gennem en Del af Fyrrevænget og ud paa et engagtigt Overdrev, hvor man ventede at finde Vokshatte og Champignons, men hvor kun et Par gamle Mark-Champignon blev plukket. De fyldte kun saa lidt i Mykophagernes Poser. I Skoven fandtes ca. 70 Arter, hvoraf jeg kun vil fremhæve 2 smaa kulelskende Bladhatte, nemlig: Kul-Flammehat (*Flammula carbonaria*) og Tran-Fladhat (*Collybia atrata*). Disse træffes overalt, hvor man i Sommerens Løb paa Ryddepladser har afbrændt Kvas, eller hvor man finder Lejrbaalrester. Den sidste er sortagtig og lugter af Tran eller Mel. — Ved Tilbagekomsten til Skovfogedhuset ved 12-Tiden blev vi bænkedede ved Frokosten i Skovfoged Albrechtsens Stuer, og Fru A. trakterede med Kaffe. Imens var det begyndt at støvregne, og snart efter plaskede det ned. Vi maatte derfor opgive Eftermiddagsturen, og nu foreviste Hr. Albrechtsen sin smukke Fuglesamling, hvori fandtes mange Sjældenheder, bl. a. Vende-hals, Lille Flagspæt, Guldpirol m. fl. Derefter placerede undertegnede sig i Døren med en Del af de indsamlede Svampe til Demonstration, saaledes at ingen kunde undslippe uden ad Køkkenvejen, hvad dog ingen forsøgte. Ved 3-Tiden

afhentede Bilen os, og uden en vaad Trevl slap vi alle hjem. En lokal Avis skrev dog, at vi kom „fugtige“ hjem. Dette dementeres herved.

December 1933.

F. H. Møller.

¹⁷/₃ 34. Generalforsamling i Nykøbing F. Formanden af- lagde Beretning; der var stor Fremgang i Medlemstal. Regn- skabet viste en Beholdning paa 112 Kr. Til Bestyrelsen gen- valgte Overlærer Rendrup, Bager Robert Hansen og Lærer L. Kring, alle Nykøbing F.

Det vedtoges at afholde følgende Ekskursioner: ¹³/₅ til Skovene ved Kærstrup, ¹⁰/₆ til Nordfalster og ¹/₇ til Faxe Kalkbrud og Feddet v. Præstø; desuden 2 Svampeture, en til Pomlenakke og en til Sydsjælland sammen med Forenin- gen til Svampekundskabens Fremme.

Ligeledes vedtoges det at lade afholde et Foredrag til Vinter i Maribo.

Efter Generalforsamlingen og Kaffebordet holdt Lærer Fr. Møller for de ca. 25 tilstedeværende Medlemmer et ud- mærket, med Tegninger og Naturalier illustreret Foredrag om Meldrøjen.

L. K.

Naturhistorisk Forening for Jylland.

Ordinær Generalforsamling Lørdag den 30. Juni, Kl. 18, paa Turisthotellet i Skørping.

Dagsorden: 1. Beretning om Virksomheden. 2. Regn- skabsaflæggelse. 3. Valg. 4. Eventuelt.

Ekskursion: Søndag den 1. Juli Ekskursion til Skør- ping, Buderupholm og Ræbild Bakker. Afgang fra Turist- hotellet i Skørping Kl. 11.

Bestyrelsen.

Naturhistorisk Forening for Sjælland.

Ordinær Generalforsamling blev afholdt paa Hotel „Hafnia“, Køge, Søndag d. 27. Maj 1934. — 11 Med- lemmer var mødt.

Den fungerende Formand, Næstformanden Lærer J. P. Kryger, aabnede Mødet og valgte til Forhandlingsleder. Han mindedes derefter den afdøde Formand, Lærer L. P. Jensen, den rolige, stilfærdige og forhandlingsvenlige Mand, der dog ogsaa kunde vise megen Fasthed og næsten blive Fyr og Flamme, naar han kæmpede for, hvad han ansaa for Ret.

Endvidere omtalte han L. P. Jensens store Arbejde for Foreningen og for Dansk Entomologi. Han sluttede med et „Æret være hans Minde“, mens Medlemmerne rejste sig.

Derefter aflagde Næstformanden Beretning for Aaret 1933. Der var afholdt 3 Ekskursioner: Bognæs, Stensby Skov og Skovene ved Køge, og „Flora og Fauna“ var tilstillet Medlemmerne. Ingen ønskede at gøre Bemærkning til Beretningen.

Kassereren aflagde Regnskabet, der balancerede med 379 Kr. 92 Øre og viste et Overskud af 33 Kr. 96 Øre. — Det godkendtes enstemmigt.

Til Bestyrelsesmedlemmer valgtes: Lærer Læssø Engberg, Køge, Translatør Aug. Vest, København, Lærer P. K. Nielsen, Slagelse, (alle Genvalg) og Ingeniør N. L. Wolff, København, (Nyvalg).

Til Revisor genvalgtes Stadsdyrlæge Axel Petersen, Ringsted.

Eventuelt: Fra nogle Medlemmers Side var den Tanke drøftet at sætte en Sten paa den afdøde Formands Grav, eventuelt i Forening med Beboerne i Højelse Sogn. Generalforsamlingen billigede dette, og man valgte Læssø Engberg og P. K. Nielsen til at repræsentere Foreningen ved Forhandlingerne angaaende denne Sag.

Overlærer Jarlund, Kalundborg, havde meddelt, at Ekskursionen til Asnæs d. 10. Juni maatte opgives, da Skovene der var afspærret, og et Besøg var ganske udelukket. Man vedtog derefter at lade Turen gaa til Røsnæs med Hr. Jarlund som Fører.

I et paafølgende Bestyrelsessesmøde blev Lærer P. K. Nielsen valgt til Formand, Lærer J. P. Kryger til Næstformand og Lærer Læssø Engberg til Kasserer:

P. K. Nielsen.

Ekskursion til Egholm Skov i Hornsherred Søndag d. 12. Aug. Mødested: Biltris Station ca. 10²⁵. Til Fods til Skoven. NB. Deltagere, der rejser over Frederikssund kan allerede være ved Stationen ca. 9⁰⁵ og kan tiltræde Turen straks, men bedes da afvente de øvrige Deltagere i Nærheden af Herregaarden „Egholm“.

Ekskursion til Bromme Plantage ved Sorø Søndag d. 9. September. Mødested Sorø Banegaard Kl. 9²⁶, med Rutebil herfra 9³⁰. Tilbage med Rutebilen; dennes Ankomsttider til Sorø St. er 15¹⁵, 18²⁵ og 21³⁰. *P. K. Nielsen.*

Litteratur.

Menneskets Anatomi og Fysiologi med Grundtræk af Fosterlæren. Af Dr. phil. P. Brandt Rehberg og Prof., Dr. phil. C. M. Steenberg. C. A. Reitzels Forlag, København.

Med denne smukke Bog paa 199 Sider og med 127 Figurer har Forfatterne sikkert afhjulpet et Savn hos vordende seminarieuddannede Lærere og Lærerinder.

De vanskelige Problemer: Psykologi, Skolehygiejne, Seksualpædagogik er nemlig Discipliner, der absolut kræver et grundigt Kendskab til Menneskelegemet og dets Funktioner. Alt dette klarlægger Bogen videnskabeligt, men alligevel let fatteligt, støttet til de talrige gode Afbildninger, hvorefter mange er originale. Nutidens vigtige Spørgsmaal, f. Eks. Vitaminer og Hormoner, faar vi ogsaa Besked paa.

Bogen slutter med et praktisk Skema over de almindeligste Næringsmidlers Næringsindhold, dels fra Dyreriget, dels fra Planteriget — let overskueligt og meget interessant. (Eft. Cand. mag. Johanne Steenberg.)

Hj. Ussing.

Povl Hansen: Den fredløse og andre Dyrefortællinger. Gyldendal. Kr. 4,75.

Man læser disse Fortællinger med samme Spænding som man læser Charles D. Roberts berømte Dyrefortællinger, og de har det tilfælles, at en stor Del af Begivenhederne er skildret som set med Dyrenes Øjne.

Den første Fortælling er den bedste. Den handler om en Odders Liv i stadig Kamp med den store Dræber, Mennesket, og hans Hunde. Det gaar saare voldsomt til; men Forfatteren gaar dog ikke over Gevind, men holder sig inden for rimelige Grænser. Han er inde i sit Emne. Glimrende skildret er en lille Væsels Besøg paa Valpladsen efter et Odderslag, men selv for denne udprægede Morder blev det for meget med alt det Blod og „de Dufter af mystiske Fjenders fraadende Aande, der hang i Luften“ — den jog derfra i lange ilfærdige Bugtninger.

I „Nattevandring“ skildres en drabelig Kamp mellem en Grævling og en stor Skovugle — senere to, idet Magen kom til og afsluttede Kampen paa den Maade, at Grævlingen fortrak.

I „Babelstaarnet“ skildres morsomt et stort Kastanietræs vingede Beboeres fælles Opræden mod en Kat, der drives paa Flugt af et Par Alliker og en rasende Ællingemor.

„Gæsten“ er en Glente, som slaar sig ned i en nord-sjællandsk Skov, hvor et Vildgaasepar bor i Mosen tæt ved. Der opstaar Fejde mellem Gasen og Glenten, fordi denne en Dag, da den havde taget en And i Nærheden af Gaase-reden, fik nogle varme Lussinger af Gasen, som derefter jog den hjem. Denne Tort skulde hævnes, og en Dag slog Glenten ned paa en af Gæslingerne, som dog var stor nok til at værge for sig til „Fatter“ kom og belærte Glenten om, at Vildgæslinger bør man holde sig fra.

Der er en Del gode Billeder i Bogen. *Sfr. Knudsen.*

Hans Hvass: Dyrene i vore Skove. 160 S. Okt. Udgivet af „Viden og Virke“. Martins Forlag, Kbhv. 1933.

Forfatteren fortæller smukt og fængslende om Skoven og dens Dyreliv, særlig om Egernet og dets Arvefjende: Maa-ren, om den røde Fribytter, Ræven, om Flagspætter o. a. Huleboere i Stammerne samt Skovens øvrige store Fuglekor; om Pindsvin og Flagermus og om Krybet: Snoge, Hugorme, Staalorme, Tudser. Hele Bogen er Naturhistorie i Fortæl-ling-Form, rigtig egnet for Skolernes Læsestuer og Bogsam-linger, men i øvrigt udmærket Læsning for enhver, der holder af Naturen. Bogen er fri for Eventyr-Tilsætning og Dyre-Samtaler; den er rigt illustreret, og Billederne, der alle er Gengivelse af Fotografier, er gode.

Sfr. Knudsen.

Erna Mohr: Die Säugetiere Schleswig-Holsteins. 136 S. Okt. m. 74 Billeder.

I denne Bog, der er udgivet af „Naturwissenschaftlichen Verein (Altona/Elbe, Kieler Strasse 94), beskrives de samme Pattedyr, som vi har her i Landet, og da den er velskrevet, interessant og forsynet med en Række udmærkede Billeder, kan den i høj Grad anbefales danske Naturhistorikere.

Sfr. Knudsen.

C. Raunkjær: Dansk Ekskursions Flora. 5. Udgave. Under Medvirkning af K. Wiinstedt og Knud Jessen. Gyldendal.

I den nye Udgave er der foretaget en betydelig Udvi-delse med Hensyn til Antallet af Arter, idet en Del indslæbte Arter er optaget og mange af de før som Varieteter omtalte Former er opførte som ligestillede med Arter; desuden er der under nogle polymorfe Slægter optaget et betydeligt større Antal Arter end i forrige Udgave; dette gælder især Mælke-bøtte (*Taraxacum*), der er bearbejdet af M. P. Christi-an sen og K. Wiinstedt. K. Gram har givet en Nybe-arbejdelse af Slægten *Salicornia*.

Sfr. K.

Bengt Berg: Junglen. Paa Jagt efter Enhjørningen. Oversat af Inger Illum. 170 S. Kr. 6,75. Gyldendal.

En Række fortræffelige Billeder fra den indiske Jungle: Elefanter, Tigre, Gaurtyre, Pantre, Vildsvin, Sambarhorte, Antiloper, Vandbøffel, Leopardkat og sidst men især Enhjørningen, d. v. s. det eenhornede indiske Næsehorn.

Ved Hjælp af Nutidens fineste Kameraer og en sindrig udtænkt Udløsningsmekanisme er det lykkedes at faa taget en lang Række ypperlige Billeder af det sjældne Dyr.

Bent Bergs Skildring af Junglen og dens Dyreliv er fornøjelig og interessant.

Sfr. Knudsen.

Svend Fleuron: Fasandyret. Farvel til Danmarks Fauna. 175 S. Gyldendal.

At Forfatteren Svend Fleuron har Kærlighed til vor vilde Fauna er hævet over enhver Tvivl, og at han ikke har det til indført Vildt — især Fasanen — er lige saa sikkert; det er man ikke i Tvivl om, naar man har læst „Fasandyret“. Det er haarde Beskyldninger mod en vis Klasse Jægersmænd, der fremføres i Bogen, saa haarde, at man vistnok maa sige: at skønt en Del jo nok er sandt, saa o. s. v. Naa, naar man har noget paa Hjerte, er man ofte tilbøjelig til at sætte Sagen paa Spidsen. At Fasanens Indførelse har været Aarsag til, at et uhyre Antal Krager, Ravne, Rovfugle, Ræve, Grævlinge o. a. „Rovtøj“ — som Jægerne ynder at kalde alle de Dyr, der kan skade det „ædle“ Vildt, har maattet lade Livet, er sikkert nok, og det er en meget udbredt Opfattelse, at alle Former for Giftdrab er utilbørlige, naar man har saa fortrinlige Skydevaaben, som Nutiden har. Det er trist med den stærke Decimering af Ravne, Rovfugle og Grævlinge; de andre klarer sig vel endda.

Bogen har formaat at bringe Røre i Andedammen, og forhaabentlig vil den hjælpe med til, at det maa lykkes at bevare den stærkt truede Del af vor Fauna.

Der er flere smukke og stemningsfulde Partier i „Fasandyret“, men Sammenligning med en stor Del af Sv. Fleurons Bøger taaler den ikke.

Sigfred Knudsen.

Arthur Christiansen: Fugleriget i Vesterhavet. Indtryk fra et Kystfuglefristed. 110 Sider. Kr. 5,50. G. E. C. Gads Forlag.

Bogen handler om den lille Ø Jordsand — S. f. Rømø, omt. midt mellem Sønderjyllands Vestkyst og Nordenden af Sild — og det rige Fugleliv, der rører sig der og paa dens brede Flak, der vekselvis oversvømmes og tørlægges, efter-

som der er Flod eller Ebbe. Forf. har optaget en Mængde udmærkede Fotografier af Ryler, Strandskader. Ederfugle, Maager, Kobbersnepper, Rødben, Præstekraver, Gravænder, Terner, Storspover, Sule, Vipstjert og Lærke; desuden er der flere smukke Landskabsbilleder fra Øen og Havet. Teksten er underholdende, noget lyrisk. Man faar et levende Indtryk af de enorme Fuglemængder, der besøger og holder til ved og paa Øen. Fra Forlagets Side er der intet sparet for at gøre Bogen tiltalende og Billederne smukke og klare, og det er lykkedes.

Sfr. Knudsen.

Jean Anker og Svend Dahl: Livets Udforskning fra Oldtid til Nutid. 240 S. Povl Branner, København.

En særdeles interessant og meget tiltalende Bog. Den giver en klar og udmærket Fremstilling af Biologiens Historie gennem Tiderne — ja, ofte Biologien selv.

Enhver der giver sig af med Naturhistorie, vil faa megen Glæde af at læse dette Værk og Forudsætningerne for, at man kan faa rigt Udbytte af Bogen, behøver ikke at være store. Bogen er gennemillustreret, og Billederne er interessante, oplysende og meget gode.

Sfr. Knudsen.

Udkomne Hæfter:

Naturens Vidundere. 2. Aarg. Hæfte 9: Lektor, cand. mag. Sophie Petersen: Lidt om Risen og dens Behandling, Direktør, Dr. Lutz Heck: Europas største Hjort — Elgen, Botanisk Gartner A. Lange: Julestjernen og dens Slægt — Vortemælk.

Hæfte 10: Stud. mag. Chr. G. Vibe: Den natlige Jæger, Mag. scient. Tuxen: En Myreplante, Stud. mag. T. Bechmann-Jensen: En nyttig Kaktus — Opuntia'en, Stud. mag. Sv. Sporing: Moleret og dets praktiske Betydning, Direktør, Dr. Schmidt Hoensdorf: Bævernes Fristed ved Elben.

Hæfte 11: Direktør J. G. Jennow: Ræve- og Bjørnefangst i Nordøstgrønland, Helge Fasmer: Japanske Østers paa Vestkysten af Amerika, Stud. mag. J. Humlum: Plantesamfund paa de skandinaviske Fjelde.

Hæfte 12: Stud. mag. Chr. G. Vibe: Havets hvide Fugle.

3. Aargang. Hæfte 1: Dr. Poul L. Hoefler: I det hvide Næsehorns Land, Havearkitekt Eigil Kjær: En ny Idé til Haven eller Stuen I, Mag. scient. I. Lieberkind: Af en Vibes Dagbog, Professor, Dr. Ad. Wagner, Insbruch: Hvordan bliver en Plante til? Erik Hass: Lidt om Tudser og Haletudser, Stud. mag. H. P. Hansen: Et Par af Floras Foraarsbudbringere.

Hæfte 2: C. A. Rasmussen: Foraarets Fugl — Bekkasinen, Direktør J. G. Jennow: Moskusoksen i Nordøstgrønland, Mag. scient. M. Jørgensen: Lidt om Jordbundens Dyreliv paa Østgrønland, Havearkitekt Eigil Kjær: En ny Idé til Haven eller Stuen II, Cand. mag. Herluf Petersen: Bevæger de store Fastlande sig.

I hvert Hæfte tillige: „Den astronomiske Spalte“ og „I Naturens Værksted“.

Naturens Verden. November 1933: Gunnar Seidenfaden: Den danske treaarige Ekspedition til Østgrønland, Johanne Jacobsen: Vitamin C, S. A. Andersen: Lidt om Jordens Indre, C. V. Otterstrøm: Den kinesiske Uldhaandskrabbe, Karen Callisen: Færøerne og deres Kul, Julie Vinter Hansen: Stjerneskudsregnen.

December 1933: Gunnar Seidenfaden: Den danske treaarige Eksped. til Østgrønland, Fabritius Buchwald: Om Vintersygdomme hos Planterne, Math. Thomsen: Thomas Hunt Morgan.

Januar 1934: E. Bollerup: Om Seksualproportionen, Axel Garboe: Fra Agersø i Storebelt, N. Orshitsky: Rækkevidden af Hundens Opfattelsesevne, Søren Hansen: Lagoa Santa Racen, Julie Vinter Hansen: Kometerne i Aaret 1933.

Februar 1934: F. Salomonsen: Den ornithophile Blomsterbestøvning, M. Klinge: Stenalderens Affaldsdynger, R. W. Asmussen: Det tunge Vand, Leo Lysgaard: Cyclonbaner.

Marts 1934: Th. Mortensen: Francois Leguat og hans Rejsebeskrivelse, Finn Salomonsen: Den ornithophile Blomsterbestøvning II, H. Blegvad: En epidemisk Sygdom i Bændeltangen, Harald Mortensen: Den astronomiske Samling i Rundetaarn.

I samtlige Hæfter tillige: Anmeldelser, Mindre Medd., Møder og Ekskursioner, Stjernehimlen (i paagældende Md.).

Danmarks Pattedyr. Red. af A. L. V. Manniche. Hæfte 2-8. — I disse Hæfter fortsætter Cand. mag. E. Degerbøl Beskrivelsen af vort Lands Pattedyr i Fortiden (sluttes S. 72). Derefter — Hft. 5, S. 73 — beg. Beskrivelsen af Danmarks Pattedyr i Nutiden. Det første Afsnit: Insektæderne er ogsaa skrevet af Cand. mag. Degerbøl. I Hæfte 5-8 beskrives Muldvarp, Pindsvin og Spidsmus særdeles indgaaende og meget interessant og lærerigt. Beskrivelsen ledsages af en Mængde fortræffelige Billeder — dels Fotografier og dels instruktive Tegninger. Det maa i høj Grad anbefales Naturhistorielærere — og andre naturhistorisk interesserede — saa vel som Ledere af Skolebiblioteker at anskaffe dette ypperlige Værk.

Sigfred Knudsen.

Ny Udgave

C. Raunkjær
Dansk Ekskursions-Flora

5. Udgave

under Medvirkning af K. Wiinstedt og Knud Jessen

Indb. 12 Kr.

Faas til Gennemsyn hos Deres Boghandler

GYLDENDAL

Naturhistorisk Museum

i Aarhus

modtager med Tak alt hørende til dansk Fauna, særlig ikke helt almindeligt forekommende Arter; ogsaa Mosefund er meget velkomne. Henvendelse til Museets Leder, Lektor B. K. Møller, Nyborggade 6, Museumsbestyrelsens Formand, Viceinspektør J. Kr. Findal, Lukas Kirkeplads 8, (Insektter) ell. Lærer Sigfred Rnudsen, Villa „Fyen“, Chr. Winthersvej (Danske Fugle og Pattedyr).

Formændene for de fire Provinsforeninger er:

Viceinspektør J. Kr. Findal, Lukas Kirkeplads 8, Aarhus (Jylland),
Lærer P. K. Nielsen, Slagelse (Sjælland), Lærer P. J. Pedersen,
Bogense (Fyen) og Lærer L. Kring, Nykøbing F. (Lolland-Falster).

**Udstopning af
Fugle og Pattedyr
bedst og billigst.**

Stort Lager af zoologiske Præparater
til Dekoration og Undervisningsbrug.

— Forlang Tilbud. —

Konservator Johs. Larsen

St. Torv 10²

AARHUS

Telf. 5944

Insektnaale, sorte og hvide.
Etiketnaale ø Spændenaale.
Spændetræ ø Tørveplader.
Ketscherringe ø Pincetter.
Samleglas ø Præparatglas.

Præparerede Insekter.

En sjælden Fugl

faar De udstoppet smukkeste og bedst i Skandinaviens
største Præparationsforretning. Stort og fint Lager af
saavel skindlagte som udstoppede Pattedyr og Fugle
til videnskabelig Brug. — Leverander til Skoler og
Museer i Ind- og Udlandet. — Ill. Prislister gratis.

Konservator Hansen, Herning. Telf. 335.

Specialforretning:

**Udstopning og Salg af alle Arter Fugle og mindre
Pattedyr.**

Til Undervisning anbefales mine **Smaafugle**
og **Mus i Glaskasser** — meget praktiske.

Altid meget stort Lager! Bedste Arbejde! Hurtigste Levering!
Eftersyn og Reparation af zoologiske Samlinger udføres.

Forlang illustreret Katalog og Tilbud, naar De skal købe.

Konservator Chr. Aaboe Sørensen,

Telefon Nr. 297.

Silkeborg.

Vestergade 117.

Alle tidligere Aargange af „Flora og Fauna“
kan faas v. Henv. til Lærer Sigfred Knudsen, Villa „Fyen“,
Aarhus.

Prisen for de forsk. Aargange ligger mellem 1,50 Kr. og 5,00 Kr.
Aargang 1919 kan kun faas, naar et større Antal Aargange
købes samtidig. Enkelte Hæfter 75 Øre.

Redaktionens Adresse er: Villa „Fyen“, Aarhus.